

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Stortingets ombudsmann for forvaltningen
Postboks 3 Sentrum
0101 OSLO

Deres ref
2020/1475

Vår ref
20/454-17

Dato
30. april 2020

Konsekvenser av covid-19 pandemien for mennesker som er fratatt friheten

Helse- og omsorgsdepartementet viser til brev 3. april i år om konsekvenser av tiltakene som er satt i verk på grunn av covid-19 pandemien for mennesker som er fratatt friheten.

Vi svarer i dette brevet på den delen som gjelder mennesker som er fratatt friheten i helse- og omsorgstjenesten og helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsler. Justis- og beredskapsdepartementet vil i eget brev, svare på henvendelsen når det for øvrig gjelder innsatte i fengsler.

Iverksatte og planlagte smitteverntiltak for frihetsberøvede under covid-19 pandemien

Vi er bedt om å redegjøre for tiltak for å hindre smitte og for å sikre tilstrekkelig testing av frihetsberøvede, også før eventuell utskriving eller løslatelse; tilrettelagt informasjon på et språk den frihetsberøvede forstår, tiltak ved utskriving eller løslatelse, inkludert tiltak for å ivareta helse-, omsorgs- og boligsituasjonen og for å hindre smitte.

I helseinstitusjoner lever mennesker tett sammen, og det vil være en øket smitterisiko dersom smitte kommer inn i institusjonen. Mange som oppholder seg i institusjoner, har også en underliggende helsetilstand som øker risikoen for alvorlig sykdom, dersom de smittes. Dette gjelder også pasienter som er frihetsberøvet. Helsemyndighetene har derfor gitt regler, råd og anbefalinger som skal beskytte pasienter i helseinstitusjoner, blant annet er det med utgangspunkt i kravet til faglig forsvarlighet gitt [anbefalinger om adgangskontroll og alminnelig besøksstans](#) i alle landets offentlige og private helse- og omsorgsinstitusjoner, og i fellesarealer i omsorgsboliger mv. Tiltakene omfatter alle besøkende, inkludert pårørende til beboere og pasienter, frivillige hjelpere og andre som leverer tjenester og bidrar med aktiviteter ved institusjonen. Det skisseres også situasjoner som gir grunnlag for å fravike

Postadresse
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo
postmottak@hod.dep.no

Kontoradresse
Teatergt. 9
www.hod.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
983 887 406

Avdeling
Helserettsavdelingen

Saksbehandler
Marianne Sælen
22 24 84 92

besøksstansen. Eksempler som gis er pårørende til kritisk syke pasienter eller ledsager til barn og fødende.

Det forutsettes at alle ansatte er gjort kjent med rutinene for adgangskontroll og besøksstans, og at det settes inn nødvendige tiltak for at tiltaket fungerer i praksis. Informasjon om adgangskontroll og besøksstans tydeliggjøres for alle potensielle besøkende og samarbeidsparter med tydelig informasjon på nettsider, ved inngangsdører og gjennom andre informasjonskanaler som er tilgjengelig.

[Anbefalingen om adgangskontroll og alminnelig besøksstans](#) ble gitt i en situasjon der det var svært uklart hvordan epidemien ville utvikle seg i Norge. Vi har i dag bedre kontroll på epidemien, samtidig som vi ser at det er behov for å opprettholde smitteverntiltak over lengre tid. Helsemyndighetene er derfor i gang med å utarbeide vurderingskriterier for når man bør fravike besøksforbudet i helseinstitusjoner, som omfatter betydelig flere enn den opprinnelige anbefalingen om besøksstans. Det vil også gis råd om hvordan gjennomføre besøk av pårørende på en tryggest mulig måte.

Kriterier for testing er utarbeidet av Folkehelseinstituttet. Det er ønskelig å teste alle med symptomer som kan skyldes covid-19. Det arbeides med å øke testkapasiteten. Ved begrensninger i testkapasitet er det utarbeidet kriterier for prioritering av grupper. Pasienter som er innlagt i helseinstitusjon vil være blant de prioriterte. Det vises til testkriteriene: <https://www.fhi.no/nettpub/coronavirus/helsepersonell/testkriterier/>

Helsemyndighetene og Kriminalomsorgsdirektoratet har hatt jevnlig kontakt for å legge til rette for samordning av tiltak i fengslene og for helse- og omsorgstjenesten til innsatte. Helsemyndighetene har gitt en egen anbefaling for helse- og omsorgstjenesten i fengsel, om at de skal bistå innsatte med råd og veiledning om korona viruset og sette i gang tiltak der det er nødvendig. Denne finnes her: <https://www.helsemyndighetene.no/veiledere/koronavirus/smittevern-for-pasienter#helse-og-omsorgstjenesten-i-fengsel-skal-bista-innsatte-med-rad-og-veiledning-om-koronaviruset-og-sette-i-gang-tiltak-der-det-er-nodvendig>

Det er laget brosjyrer, videoer og informasjon om covid-19 og hvordan den enkelte kan unngå å bli smittet på mange språk. Det er lett tilgjengelig både for pasienter og helsepersonell på helsenorge.no: <https://helsenorge.no/koronavirus/informasjon-pa-andre-sprak>

Informasjon om midlertidige regelendringer under covid-19 pandemien

Vi er bedt om å gi en oversikt over gjennomførte midlertidige regelendringer, forskrifter eller lokale regler, som medfører restriksjoner i forholdene for frihetsberøvede. Vi er bedt særlig om vår vurdering av hvilke begrensninger som lovlig kan iverksettes overfor utviklingshemmede som bor i privat bolig med kommunal oppfølging i helse- og omsorgstjenesten, som ikke har fått påvist smitte eller er pålagt isolasjon eller karantene.

Det vises til nevnte [anbefalinger om adgangskontroll og alminnelig besøksstans](#) hvor det presiseres at når det gjelder adgangskontroll og besøksstans i beboers leilighet i omsorgsboliger mv. som er å anse som beboers private hjem, må dette skje basert på dialog med beboer, pårørende og evt. verge. Dette fremgår også av [Helsedirektoratets nyhetssak av 20. april](#), som understreker at kommunene ikke har anledning til å innføre generelle besøksforbud og lignende i hjemmene til personer med utviklingshemming. Frivillighet av smitteverntiltak i omsorgsbolig/private hjem understrekes også i anbefalinger i Helsedirektoratets koronaveileder, se [anbefalinger om smittevern for personer med demens og personer med utviklingshemming](#).

Konsekvenser av smitteverntiltak for frihetsberøvedes menneskerettigheter

Vi er bedt om å redegjøre for hva som gjøres for å redusere risikoen for isolasjonsskader og sikre at grunnleggende rettssikkerhetstiltak opprettholdes, som rett til å kontakte lege, forsvarer og nære pårørende. Videre er vi bedt om å redegjøre for videre konsekvenser vi ser at pandemien har for tilgang til helsetjenester som ikke gjelder koronaviruset.

Avslutningsvis er vi bedt om å gi informasjon om eventuelle konsekvenser for frihetsberøvedes rettssikkerhet som midlertidige unntak eller forenklinger av saksbehandlingsregler, begrensinger i klagemuligheter eller rutinemessig kontroll i forvaltningen, etc.

Helsedirektoratet har ikke i sine veiledninger lagt til grunn at pasienter i isolasjon som følge av covid-19 smitte skal ha mindre tilgang til nødvendige helse- og omsorgstjenester inkludert legetilsyn fra fastlege, legevakt eller annen kommunal legetjeneste. Helsedirektoratet har gitt ut veileder til kommunen om at isolasjon som følge av covid-19 smitte skal avsluttes når pasienten er symptomfri og det foreligger to negative RT-PCR testresultater for SARS CoV-2 med minimum 24 timers mellomrom eller dersom det er gått 7 døgn etter symptomfrihet. Dette for å sikre kortest mulig tid i isolasjon og begrense isolasjonsskade.

I kommunal heldøgns helse- og omsorgsinstitusjoner har pasienten tilgang til institusjonens tilsynslege, og personalet kan kontakte legevakt ved behov. I omsorgsboliger har pasienten samme rettighet til å kontakte fastlege som før, også under isolasjon. Pasienter med covid-19 smitte i fengsel vil få tilsyn av helsetjenesten ved behov.

Helsedirektoratet har mottatt henvendelser fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) og Pårørendealliansen, samt Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO), som alle er bekymret for situasjonen til pasienter underlagt tvungent psykisk helsevern med døgnopphold i institusjon under utbruddet av covid-19.

Det er særlig uttrykt bekymring for at smitteverntiltak krenker pasientenes rett til respekt for privatliv og familieliv, jf. Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 8. Det er også uttrykt bekymring for mangelfull informasjon til pasientene og pårørende om smitterisiko og smitteverntiltak.

På bakgrunn av dette, sendte direktoratet ut et [brev av 28. april](#) til regionale helseforetak og kontrollkommisjoner, hvor pasientens rett til privatliv og familieliv understrekes. I brevet lenkes også til menneskerettighetsorganisasjoners råd knyttet behandling av frihetsberøvede i situasjon med covid-19 utbrudd.

Helsedirektoratet har sendt et [brev av 19. mars](#) til psykisk helsevern, hvor det gis midlertidige føringer for saksbehandling etter psykisk helsevernloven i tiden med covid-19 utbrudd. Det anbefales og åpnes for forenklet saksbehandling av hensyn til smittevern og en eventuelle situasjon med pasienter og helsepersonell i isolasjon og karantene.

Helsedirektoratet har på samme måte i [brev av 17. mars](#) gitt midlertidige føringer for kontrollkommisjoner og fylkesmennene ved behandling av klagesaker etter psykisk helsevernloven.

Direktoratet har i [brev av 27. mars](#) gitt veiledning til kommuner og fylkesmenn om rettsgrunnlag for gjennomføring av karantene, isolasjon mv. i helse- og omsorgstjenesten. Direktoratet opplyser i dette brevet også om at det åpnes for at sykehjem kan godkjennes for gjennomføring av tvang etter smittevernloven kap. 5. LDO påpeker i brev til direktoratet av 2.4.2020 at det er behov for ytterligere veiledning og presiseringer ut over nevnte informasjonsbrev. Det samme gjør NIM i brev til bl.a direktoratet av 4.4.2020. Helsedirektoratet vil i nærmeste fremtid gi et utfyllende informasjonsbrev til helsetjenesten med veiledning om gjennomføring av slike tvangstiltak.

Med hilsen

Geir Helgeland (e.f.)
avdelingsdirektør

Marianne Sælen
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer